

Utassy József versei

TÜKRÖS LEVÉL

Tükrös levél,
tükrös levél,
sejted-e a
sorsod, szegény
tükrös levél,
tükrös levél?

Kerekedik
összel kevély,
büszke zápor,
nagy szenvedély,
és csárdást rop
veled a szél.

Tükrös levél,
tükrös levél,
sárba ájulsz,
avarrá mulsz,
mint veled én,
mint veled én.

MILYEN EGYSZERŰ

Odvas, korhadt, repedezett,
öreg fűzfatóke,
ám kihajtott, fénynek eredt
egy új ág belőle.

Milyen egyszerű ez, lám-lám,
dúdolum is halkan:
ha elevent halott táplál,
örök, halhatatlan.

Igy vagyok veled is, apám.
A hiányod éltet.
Küldök a nagy hold alá,
virrasztok, fehérlek.

Finta Éva

ÁTVÁLTOZÁS

Mig félelem életem éje,
feléd, fény, én éber éleken át
lábalok egyre,
magamba zártan, sorsomba számkivetve,
és karcok a penge idő
sebhelyeket tenyerembe.

Lám, asszony a gond, az idő,
és asszony a gyermek, a játék,
a tejszagu kis csecsemő,
mind bársonyos kin meg ajándék
a ránk zuhanó szerelemben,
hol a test keseredve karolja a kint,
mit minden kéjén átlegyint
a cél, az értelem,
és végleges fényjelet éget
a szemekbe, amíg élnek.

Ily nyomokat viselő viselős,
harci haragra nem éhes
nők hada hordja jövőnk.
Úgy áldd meg a könnyűt, a szépet,
hogy sorsukon bélyeget éget
mind, csillagsebeket,
s a kék hegek, éber erekre kívültek,
lesznek emlékezet.

Az asszonyi égbolt félelem-csillagait
ha lesni kívánod, megláthatod ott
a halott idegek ideges merülését
a test tömegébe,
a mágneses áramerek ahogyan
be-beszippantják az idő nyomait,
de nem nyelik el, de visszalökik
látóterünkbe, a fényre.

Kárpátalja

Agócs Sándor

CIRKUSZ A PORONDON

kitöltve nagyon is jól a rámszabott időt
itt ahol most többfelé szakad az út
bújnál már akár a föld alá velem de én
hatalmas tömeget álmodtam ide a térre
vigasztalásul s kérdezed mi végre hiszen
a fuldokló már nem jár le a vízhez
(s nincsen semmi köze ehhez az egészhez)
tükröbe bámul mondja hosszan akár a többi
nem nagy dolog ma festett képre köpni
nagy nyugalommal mint aki veszélyt se érez
én magamon viselem jogom az egészhez
miként a térre álmodott hatalmas tömeg
a világnak emelhet akármi házat akinek
szemét kiverték már hiába lázad itt ahol
most többfelé szakad az út s az ember
körberéz és megakad mégis egy-egy ponton
de az nem lehet hogy megadja magát s
cirkusz legyen a porondon!

VERSEKHEZ KÖZELÍTVE

Annyiszor hangzott el már szobán és íródott le, hogy nem a költészet a fontos a mai magyar irodalomban, s hogy amúgy is feloldhatatlannak tetsző szerepváltásban van ez a műnem, hogy még az alkotók egy része is kezdte elhinni ezt a tézist. Pedig tézis csupán, amelyet a valódi irodalmi folyamatok alig-alig igazolnak, s ha eltekintünk az egyes műnemek jellegzetes különbségeitől, nehezen tudnám eldönteni, hogy a nyolcvanas években epikai vagy költői műveknek köszönhetek több és nagyobb élményt. Ami eltér, az inkább jellegbeli és nem esztétikai szintet érintő változat, s ami mégis, az inkább az izlés körébe tartozó eltérés. A mai középmeznyedék négy költőjének kötete fekszik előttem: Bertók Lászlóé, Bakó Istváné, Kiss Annáé és Serfőző Simoné, s bármiként is forgatom őket, nem a líra, hanem a társadalom és a személyiség válságát, a válság érvényes megőrkítését lelhetem fel bennük.

BERTÓK LÁSZLÓ
Új könyve címében végtelen egymás mellé helyezését sejteti. *Kő a tollpíhén* — mondja, s ezzel mindjárt olyan asszociációs sorokat indít el, amelyek szinte lezárhatatlanok. Önmagában mindegyik fogalomjelkép érték is lehet, egymásra utalásukban mégis egymás fogyal: a kő nem engedi a tollpíhét elszállni, de ezzel esetleg meg is őrizi, a kő pedig őt, rabtartó, de ugyanakkor értékörző is. S mindezt tovább gazdagítja a vers, amelyből e cím kiemelődött (*Mintha előlről kezdéném*).

A kötet egyébként rendkívül egységes: 81 szonettet tartalmaz, egyetlen formai változatban, kétütemű nyolcasként is olvasható jambusokban. Igen érdekes megoldás ez, mert a szonett jambusai ritkán rövidülnek le ennyire, viszont épp ez a rövidülés teszi erőteljessé a kétféle ritmus közeledését egymáshoz. Természetesen nemcsak a forma egységesít egyetlen ciklussá: némi túlzással azt mondhatom, hogy olyan ez a kötet, mint egy modern verses regény, amelynek központi célja a lírai hős belső történetének minél hitesebb visszaadása. Ez a lírai hős jól ismert Bertók László korábbi kötetéből: gondolatgazdag, többnéző-pontúság jellemző reá leginkább, egy olyan szemlélet, amelyik szerint nem is annyira a világ, mint inkább az ember az ellentétek keresztelési pontja. Ez ellentétek legnagyobbika az életé és a halálé, s amennyire ez egyáltalán lehetséges, leginkább az idődimenzióban oldható fel. Az értékelő tudat mindent az idő függvényében lát és ítél meg, ezért lehet hol megértőbb, hol könyörtelegőbb önmagához is és a világhoz is. Hiszen az ember „a mindenségért felel de csak magának tartozik”, „hiszen történik a csoda annyi kell csak hogy megcsináld”, de ugyanakkor ez szinte lehetetlen is: „A féreg, mi belém szorult reménykedik hogy áttelel szgyelljem hogy nem adja fel? s hogy per-

ceg is a nyomorult?”. A csoda korábban inkább maga az élet volt, a létezés, ma inkább a gondolkodás és az alkotás, azaz a versírás képessége, s ez a kettő szinte egygyé válik a kiélezett, de mégis érzelme gazdag léthelyzetben, amelyben „valaki néz a rácson át” és „ki simogat láncával hogy itt élni és halni kell?”

(Orpheusz Könyvek)

KISS ANNA

Ha Bertók László költészetében hosszabb távon a formák rövidebbé és fegyelmezettebbé válása figyelhető meg, épp ellenkező a helyzet Kiss Annánál, aki jellegzetes pályakezdő formájától, a daltól már rég eltávolodott, s verses drámákat és hosszú verseket ír. Ámbár talán pontosabb lenne az íge helyett az álmodik, játszik, hiszen egy különleges, mégis vonzó világ felépítéséről van szó. Az új kötet, *Az esély* két drámai játéka a régmúltban játszódik: a *Bábu és kerék* a középkori, a *Holdviola* a múlt századi Magyarországon. Az előbbi a vásári komédiák, az utóbbi a népbaladák légkörét idézi meg, de lényegét tekintve mindegyik költői játék.

Hasonló állapítható meg a hosszú versekről is, amelyek összehasonlíthatatlanul személyesebben mutatják azt a világot, amellyel őseink kerestül még a költőnek is lehetett életteli kapcsolata, s amely félreismerhetetlenül magyar kispolgári miliőbe vezet, s ez azt jelenti, hogy a pogánykorit és a keresztényt a polgárosodó még meg nem

szüntette őrizi magában. Mítosz születik *Az esély*-ciklus hosszú verseiben, pontosabban folytatódik az, amely már a korábbi könyvekben megteremtődött.

Mire valók ezek az egyéni leleményességgel megformált mítoszok? Nemcsak arra, hogy világ teremtődjön általa, hanem arra is, hogy ez a világ bennünk is legyen, azaz tudatosodjon, hogy múltunk nélkül nem lehetünk egész emberekké. Eredetüket tekintve Kiss Anna költészetében úgy jelentek meg ezek a hol játékosabb, hol komorabb mítoszok, mint amelyek egy szétört világ helyett egy hajdan volt s egy virtuális egészet mutathatnak fel. A nyolcvanas években azonban mind sötétebbé válik a vershangulat. A verses játékok gyilkossággal végződnek, s a hosszú versekben sem annyira a világ kerekedése, mint inkább reménytelen zártsága fejeződik ki.

(Szépirodalmi)

SERFŐZŐ SIMON

A sötétebbé váló vershangulatot említettem Kiss Annánál, s ugyanez áll Serfőző Simonra is, aki már könyve címében kinyilvánítja: *Elsőtétült arcom*. Hangulat között persze óriásiak lehetnek a különbségek még a költészetben belül is. Serfőző Simon nem a tárgyiasból épít mítoszt, ellenkezőleg, ő a hamis mítoszok légijátékát szeretné lerombolni a tények és a tárgyias erejével. E hamis mítoszok zömét a huszadik század kényszerítette a magyarságra, amely egészében s egye-

deiben se tudhatta már mindig megítélni, hogy meddig terjed az önvédő mimikri, s hol kezdődik az ellenszenves és öngyilkos kaméleonosság. Azért öngyilkos az, mert a tudatot gyilkolja, az egyénét, csoportokét, a nemzetét. Hogy e tudatgyilkolás mennyire eredményes lehet, azt épp az elmúlt évek tanúsíthatják, s hogy ellene mekkora erőket kell mozgósítani, azt nemcsak társadalmunk örvendetes fordulata, de irodalmunk egésze, köztük Serfőző Simon versei is bizonyítják. Egyetlen hatalmas szöveg az a kötet: radikális társadalmi változásért perló ének, amelynek igazát mi sem bizonyíthatja inkább, minthogy követelése és jalkiáltásai azóta politikai pártok programjaiban találtak visszhangra. Mert Serfőző Simon úgy ír most is verset, hogy a kibeszélés kényszerében nemcsak önmagát, de azt a tömeget is képviseli, amelyik nem tudott vagy nem mert megszólalni. Elementáris társadalmi gondok válnak költészeté, hogy mindannyiunk arca földérlhessen.

(Szépirodalmi és Új Kiltató)

BAKA ISTVÁN

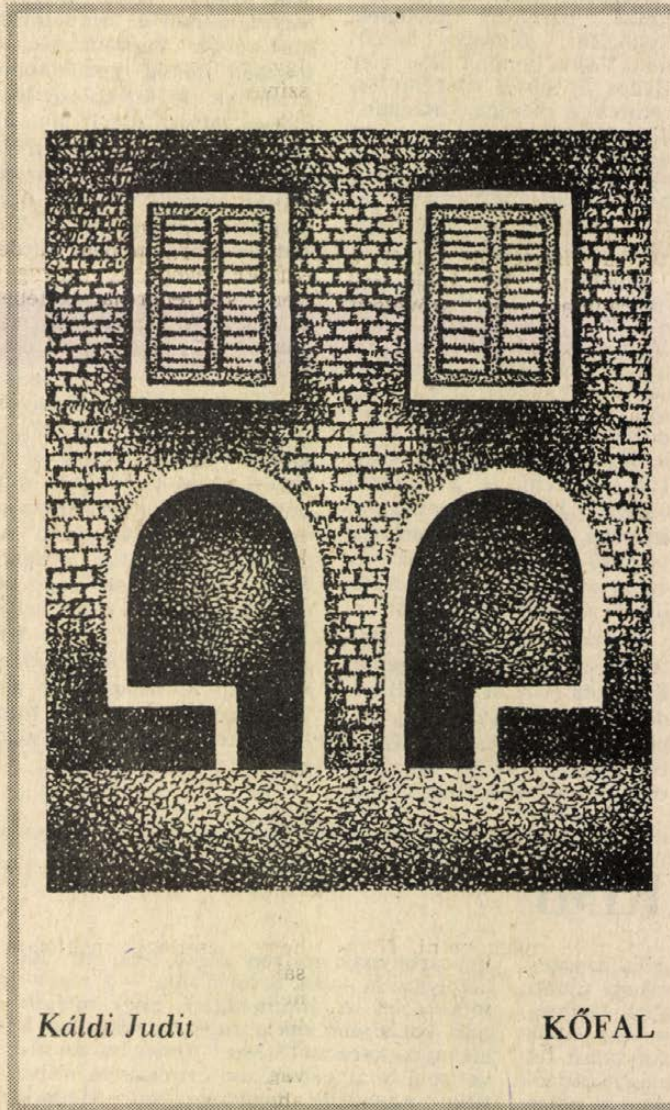
válogatott és új verseit adja közre *Egtájak célkeresztjén* címmel. Válogatni sokat nem kellett: alig valami hiányzik az eddigi három verseskötöny anyagából. Baka István az a költő, aki csak a „válogatott” verseit írja meg, azaz csak a fontosakat. Húsz év termésé alig száz darab, de hát a költészetet sohasem darabszámra mérik. E könyv annyira jelentős, hogy részletes elemzést érdemelne, ezért essék itt és most szó csupán az új versekről, amelyek teljes érettségében mutatják Baka István költői világát.

Alapvetően romantikus alakot ő, de természetesen nem a múlt századi irányzat követője. Viszont maivá varázsolja belőle mindazt, amit érdemes. Főként szűkszavúságával és fegyelmezettségével teszi modernné a romantikus és az ott is megőrzött klasszicista eszköztárat. E magatartásából is következik, hogy a verset olyan struktúrának tekinti, amelynek minden pontja lényegi. Az ihlet lehet isteni adomány, de a költői teremtés nélkül nem sokat ér. Következetes és zárt világ ez, amelynek ismétlődő példái Vörösmarty Mihály és Liszt Ferenc, de amely minden másfajta élményt és értéket magához tud vonni. Egyre nagyobb a művelődési elemek száma és súlya a versekben, de soha nem a személyes élmény helyett jelennek meg, hanem mindig annak kifejezőjeként.

A pálya csúcspontjáig az előző kötet, a *Döbling* jelentette, s ott is főként a címadó Széchenyi-költemény. 21 újabb vers viszi tovább ezt a szintet, s a *Tépéscsinalók*, a *Vörösmarty-törédek*, a *Hurok-szonett*, a *Post aetatem vestram*, a *Tájkép fohással* és a többi korunk legjobbjai között jelöli ki Baka István helyét.

(Szépirodalmi)

Vasy Géza

Káldi Judit

KÓFAL

Szép versek '89

Az évente megjelenő versgyűjtemény, a *Szép versek* kora meghaladja már a negyedszázadot. Változtak szerkesztői, változott külseje, változtak a költők, versek, de maradtak a lírát váró olvasók, akik április 11-én úgy keresik a kiadványt, mint műpártolók a reprezentatív kiállítás, s mint azt, három év óta a Szép versek-kötetet is először vezeti be. A szerkesztés *Alföldy Jenő*, az előző *Csorba Győző* munkája. A költő avatottan és didaktikusan szól az olvasóhoz. Elmondja, mire jó a vers, hogy hogyan lehet megtanulni verssül, emberi emberül.

A kötet költői is kérdezik, kell-e a vers. Minek a lélek balga fényűzése, dűnyög-nénk mi is Tóth Árpáddal. Kilencven költő verse, versei több mint négyszáz oldalon. A költők mégis azt mondják,

„Amig él az ember, énekel...”

kell a vers, azt mondjuk mi is, olvasók, és nemcsak áprilisban, júniusban: „Kell, hogy virágozzanak az Űllői úti fák, és kell, hogy éljenek Dózsa György unokái Mohács után is. Majd kell az égre írni, ... Amig él az ember, énekel, és minden dolga válaszul visszaénekel, amíg levegő lesz. A Himnusz és a Szózat minket mond. A némaság nem tud szólni a némasághoz. Kívül a versen a halál kezdődik, de a versben megmaradunk” vallja *Ha a valóság elhallgat* című versében *Bihari Sándor*.

Kell tehát a vers, mondjuk, valljuk mi, olvasók is. Kell a határainkon túli magyar nyelvterület költőinek a száva, éneke is. Kell a teljesebb kórus. Kell, hogy megfogalmazni, átélni segítsenek költőink társadalmi életünk nagy megrázkódtatásait. Így

például nem hervadó koszorú tettek e kötetben Nagy Imre és mártírtársai ravatalára: *Bella István*: Arcsal útí fák, és kell, hogy éljenek Dózsa György unokái Mohács után is. Majd kell az égre írni, ... Amig él az ember, énekel, és minden dolga válaszul visszaénekel, amíg levegő lesz. A Himnusz és a Szózat minket mond. A némaság nem tud szólni a némasághoz. Kívül a versen a halál kezdődik, de a versben megmaradunk” vallja *Ha a valóság elhallgat* című versében *Bihari Sándor*.

Kellene az is, hogy mindjárt másodsorra vagy sokadszorra olvassuk ezeket a verseket, mint a szerencsés kevesek, akiké e kötet birtokában mi is válhatunk. Olvashatjuk *Márai* és *Markó Bélát* és másokat. Mert jó ez a kötet. Seregszemle. De inkább kórus. Zeng az ének. Akit annyit eltemettek, él a

vers. Táplál és erősít. Ha kell, gyógyszer.

És helytelen lenne, most, itt illetlen: válogatni a költeményeket, ez erős, ez gyenge, mint az újoncokat sorozáson. Így teljes a kórus. Lesz majd vers, amely egészen közel áll hozzád. Lesz olyan, hogy két sor között megnyílik az ég, s eszedbe jut Kosztolányi. Lesz költemény, hogy tündöz tovább méz, lapozol, s azt kérdezed, ez a sok szó, mondj mire való. Tovább mégy, és az értelmét megtudod, ha kell, mert versben mondták, hogy jobban megjegyezd, jut eszedbe Karinthy. A versek hozzád, mondják mindazt, ami életünk öröme, bánata és költészete. Szabad és kötött formában: emberül és versül.

Cynolter Károly